REACTIENOTA

Concept BELEIDSKADER DUURZAME ENERGIE TWENTERAND

Ingekomen zienswijzen

Datum vaststelling:

1. INLEIDING EN CONTEXT

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Twenterand heeft op 29 november 2022 het Beleidskader duurzame energie Twenterand in concept vastgesteld. Het concept beleidskader lag vanaf donderdag 1 december 2022 tot en met woensdag 11 januari 2023 ter inzage.

Het beleidsdocument bestaat uit drie delen:

- Het eerste deel is een actualisatie van het beleidskader voor verschillende vormen van duurzame energie, zoals kleine windmolens en kleine zonnevelden (< 1 ha).
- Het tweede deel is een globale ruimtelijke verkenning naar mogelijkheden en belemmeringen voor grootschalige opwek van energie in de gemeente. Hierin is de keuze voor het door de raad vastgestelde zoekgebied voor grootschalige opwek Vriezenveen Zuidoost uitgeschreven.
- Het derde deel gaat in op participatie van de omgeving bij grootschalige duurzame energieprojecten, zowel in de vorm van procesparticipatie als financiële participatie.

2. ZIENSWIJZEN

Er zijn 34 (gelijke) zienswijzen binnengekomen. Twee zienswijzen zijn verstuurd en bij ons binnengekomen buiten de inzagetermijn en daarom niet ontvankelijk. Omdat deze zienswijzen gelijk zijn aan de andere ontvangen zienswijzen, wordt deze inbreng toch meegenomen in de afweging. Van de 34 ingekomen zienswijzen zijn er 10 afkomstig van buiten de gemeente Twenterand.

De zienswijzen richten zich in hoofdzaak op het aanwijzen van het zoekgebied voor grootschalige opwek, Vriezenveen Zuidoost. Daarover moet worden opgemerkt dat dit zoekgebied al in 2021 door de raad is aangewezen door de vaststelling van de Omgevingsvisie Twenterand 1.0 en de besluitvorming van de raad over RES Twente 1.0. Het aanwijzen van een zoekgebied betekent dat in dat gebied de (technische) mogelijkheden voor wind verder worden onderzocht. Bij voorkeur in een gebiedsproces met betrokkenheid van inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden. Op andere onderdelen van het beleid, zoals de andere bronnen van duurzame energie en het beleid voor proces- en financiële participatie, zijn nauwelijks zienswijzen naar voren gebracht.

3. REACTIE OP DE ZIENSWIJZEN

In de tabel hierna zijn de zienswijzen samengebracht en van een reactie voorzien. Er is beoordeeld of de zienswijzen aanleiding geven het concept Beleidskader duurzame energie Twenterand op onderdelen bij te stellen.

Nr.	Zienswijze	Reactie
1	Zienswijze nr. 1	
1.1	**Wijzigingen beleid 2017.** Op pagina 7 wordt gesteld dat de actualisatie een verkenning naar wind opwek mogelijk maakt. Er wordt melding gemaakt van een onderhavig beleidskader. Deze kunnen we echter in het concept beleidskader niet terugvinden. Vanuit de raad zijn er duidelijke kaders gesteld via moties en amendementen die we graag als duidelijke kaders terug zouden willen zien. De gestelde flexibele energiemix en verder	Pagina 7 geeft een korte samenvatting van het eerste deel van het beleidskader. Met het 'onderhavige beleidskader' is bedoeld het voorliggende nieuwe beleid Duurzame Energie Twenterand. In dit nieuwe beleid is onder andere de motivering voor de keuze van het zoekgebied Vriezenveen Zuidoost per afgewogen aspect uitgeschreven.[1] De moties en Amendement van de raad zijn meegenomen in het opstellen van dit nieuwe beleid

[1] Het zoekgebied Vriezenveen Zuidoost is door de raad al vastgesteld in de Omgevingsvisie 1.0 Twenterand op 14 december 2021 en in de besluiten over de RES 1.0.

	formulering uit Amendement 10 ontbreekt ook bij de bullet over de doelstelling van 82 GWh. Graag zouden we dit toegevoegd willen zien in de samenvatting	(met directe links naar de teksten van de moties en Amendement). De invulling van de opgave van 82 GWh met een flexibele energiemix is genoemd in de tekst op pagina 9, met een link naar het Amendement (waarin de letterlijke tekst van het Amendement is te vinden). De voorkeursvolgorde (Zon op dak, Zon op zandwinplassen, Wind onder voorwaarden) is uitgangspunt in het beleid en verder uitgewerkt zowel voor kleinschaliger vormen als voor grootschalige vormen van duurzame energie. Het nieuwe beleidskader duurzame energie geeft verder op hoofdlijnen aan hoe volgens de gemeente in de ontwikkeling van grootschalige projecten voor zon en wind, procesparticipatie en financiële participatie moet worden vormgegeven. Per project moeten in een gebiedsproces (zoals in het gebiedsproces ATT wind) de concrete uitgangspunten/kaders (normen) - zoveel mogelijk samen met het gebied – worden uitgewerkt en vastgelegd, bijvoorbeeld via een omgevingsovereenkomst. **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.**
1.2	**Motie 47 wordt selectief aangehaald** Motie 47 wordt selectief en verkeerd aangehaald op pag. 8. Er staat in deze motie niets over een landschappelijke inpassing. Het verzoek is om de ruimtelijke kwaliteit hoog te houden, Landschappelijke inpassing wordt niet genoemd in de motie en is daarom geen eis vanuit de raad. Landschappelijke inpassing van windmolens van 240 meter hoog is simpelweg onmogelijk zonder het gebied te degraderen tot een industriegebied voor energieopwekking. Omdat landschappelijke inpassing niet als eis genoemd is verzoeken we om het onderzoek van Tauw volledig te herzien omdat dit punt vaak in het onderzoek terugkomt. Op het gebied van windmolens is M47 (2019) aangepast door de latere A10 (2021) waarin er vanaf dan sprake is van een flexibele energiemix. Windmolens worden dan niet meer expliciet genoemd. In A10 – 4A wordt opgeroepen om de plannen samen met de inwoners te ontwikkelen en in M47 wordt gesteld dat de volgorde zon-op-dak en zon op water eerst uitgevoerd moeten worden. Dit is niet terug te lezen in het beleidskader en we verzoeken u dit aan te passen.	In motie 2019-47 staat “centralisatie van windmolens (windmolenpark) met als doel de ruimtelijke kwaliteit in Twente(rand) zoveel mogelijk in stand te houden”. Wij zullen deze tekst letterlijk opnemen in het beleid. Wel blijft een landschappelijke analyse en mede daarop gebaseerde keuze een logisch onderdeel van het beleid. Landschap is een van de aspecten voor ruimtelijke kwaliteit. In Amendement A10 wordt verwezen naar motie 2019-47 (“waaronder alle soorten van duurzame energie met inachtneming van motie 2019-47”). Uit de raadsbesluiten over de RES 1.0 en het gebiedsproces ATT blijkt dat windmolens niet op voorhand worden uitgesloten in de energiemix. Wel stelt de raad voorwaarden en vraagt zij om zorgvuldigheid. De voorkeursvolgorde (Zon op dak, Zon op zandwinplassen, wind onder voorwaarden) is verwerkt in het beleidskader met de verwijzingen naar de moties en het Amendement en verder uitgewerkt in het beleid, o.a. op pagina 11. De voorkeursvolgorde is niet bedoeld als een volgorde in de tijd, in die zin dat bijvoorbeeld eerst álle daken in Twenterand vol moeten liggen met zonnepanelen, voordat aan andere vormen van duurzame energie kan worden gewerkt. Twenterand heeft in haar RES- bod maximaal ingezet op Zon op dak en wil dit zeker stimuleren. Dat betekent dat wij werken aan verschillende vormen van duurzame energie en energiebesparing, waarbij wij willen samenwerken met ondernemers en inwoners uit onze gemeente. Wij nemen omwonenden en belanghebbenden zoveel mogelijk mee in het proces, maar formele besluiten worden door de raad en/of provincie genomen.

		Wij nemen de tekst uit motie 47 over ruimtelijke kwaliteit letterlijk op in het beleid.
1.3	**Inwoner peiling is een farce** Een in juli 2020 gehouden inwonerspeiling wordt gebruikt om aan te tonen dat er draagvlak is voor het plaatsen van hoge windmolens in Vriezenveen. Wij vinden deze conclusie onjuist gezien het lage opkomstpercentage 2% en het feit dat belanghebbende inwoners rond Vriezenveen Zuidoost op dat moment geen idee hadden van de windmolenplannen. Er kon bijvoorbeeld gekozen worden tussen veel lage windmolens of een klein aantal grote windmolens. De optie 'geen windmolens' stond er niet tussen. De inwonerspeiling is dus gemanipuleerd en gebruikt om het proces in een gewenste richting te sturen. Ons verzoek is om een onafhankelijk draagvlak onderzoek uit te voeren die duidelijkheid en richting moet geven aan de energietransitie in Twenterand. Verder is in 2019 het zoekgebied Vriezenveen Zuidoost bepaald en is in 2021 pas een rapport geschreven door Tauw die deze keuze moest gaan onderbouwen. Het wollige en niet concrete taalgebruik in het rapport rond de windmolens en de zwakke argumenten tonen dit ons inziens aan dat dit zeer matig gelukt is. Dit geeft geen vertrouwen in de juistheid van het besluit en het rapport.	In 2020 heeft de gemeente Twenterand een inwonerpeiling gehouden over duurzame energie. Iedere inwoner van de gemeente Twenterand kon hieraan deelnemen. Deze peiling is breed aangekondigd via website, krant, social media en billboards. Uiteindelijk hebben hier 634 inwoners aan deelgenomen. Dit is ruim méér dan het gemiddelde aantal deelnemers aan peilingen over vergelijkbare onderwerpen zoals wonen, veiligheid en de Omgevingsvisie. De peiling over duurzame energie is opgezet en uitgevoerd door een extern bureau met kennis en expertise voor dit soort peilingen. Dit bureau heeft geconcludeerd dat de peiling representatief is en betrouwbaar en nauwkeurig is uitgevoerd. Daarbij is het goed om te weten dat op het moment van de peiling het zoekgebied Vriezenveen Zuidoost nog niet was vastgesteld. Een van de keuze-opties in de peiling was 'nul wind'. De resultaten van de inwonerpeiling zijn gebruikt voor het bestuurlijk besluit over de RES. Met het aanwijzen van een zoekgebied houdt de gemeente zoveel mogelijk de regie. Het zoekgebied Vriezenveen Zuidoost voor grootschalige duurzame energie is in 2021 door de raad vastgesteld in de Omgevingsvisie Twenterand 1.0 (vastgesteld december 2021) en met de besluiten over de RES Twente. De keuze voor het zoekgebied Vriezenveen Zuidoost is gebaseerd op de combinatie van verschillende ruimtelijke aspecten zoals (milieu)technische, natuur, landschap en cultuurhistorie, ligging t.o.v. hoofdinfrastructuur (N36), ruimtelijke ontwikkelingen en het beleid van buurgemeenten. In het rapport van Tauw (opgesteld in 2021 en waarvan het eindconcept door het bureau is aangeleverd eind 2021), is de keuze voor dit zoekgebied per aspect uitgeschreven en gemotiveerd. Hierbij is wind meer bepalend dan grootschalig zon omdat voor zon minder ruimtelijke beperkingen gelden. Het aanwijzen van een zoekgebied betekent dat in dat gebied de (technische) mogelijkheden voor wind verder worden onderzocht, bij voorkeur in een gebiedsproces met inwoners. Als eerste stap in dat gebiedsproces zijn wij, samen met buurgemeenten Almelo en Tubbergen en de provincie, gestart in 2022 met een verkenning voor het gehele ATT-gebied. Dit is een langjarig proces, waarbij we nu nog aan het begin staan (Schema - Ontwikkeltraject windpark - v2 (nieuweenergieoverijssel.nl) **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.**

1.4	**Zon-op-dak** In het concept beleid wordt zon op dak gestimuleerd. Daar kunnen we ons in vinden. We zouden naar zon op dak ook zon op parkeerplaatsen en andere open ruimtes willen stimuleren. Zon op veld wordt echter zoveel mogelijk voorkomen in het beleidskader. Als we echter kijken naar de limiet van 25 hectare dan is dit een zeer klein percentage van 0.23% van Twenterands grondgebied. We vinden een percentage landgebruik van 1 % van Twenterands grondgebied acceptabel. Dit omdat bij opwek door windturbines ook zeer grote oppervlakte aangetast worden vanwege de grote hoogte van deze turbines. De overlast is merkbaar binnen een straal van 2 kilometer en op vele tientallen kilometers afstand zijn de molens al zichtbaar. Bij 10800 hectare komen we dan uit op 108 hectare i.p.v. 25 hectare zon op land. 1 Hectare levert 1MWh op. 108 hectare levert 108 MWh op waarmee de doelstelling van 82 GWh reeds ruim behaald is. Ook het tijdelijk toestaan (pag. 12) zouden we graag geschrapt willen zien evenals de niet onderbouwde 1000 meter norm tot N2000 gebieden. Deze vervalt door nieuw provinciaal beleid. Op pagina 11 wordt bij Plan van Aanpak geschreven dat zonnepanelen mogelijk moeten zijn op gebouwen. Graag zouden we zien dat bij gebouwen en bedrijfspanden er een verplichting wordt ingevoerd bij nieuwbouw. Het totale plan voor zon-op-dak en zon op land levert naar onze mening voldoende op om aan de doelstelling te voldoen. In de winterperiode is er dan minder opwek. Dit is echter ook het geval als het niet waait en de windmolens stilstaan. Er blijft altijd energie opwek nodig naast zon en wind omdat dit geen constante energiestroom levert. Volledig opwek met zon en wind is een utopie en dat lezen we niet terug in het rapport. Graag zien we een zwaarder accent op opwek met zonne-energie. Opslag van zonne- energie in waterstof kan de pieken opvangen.	Met Zon op dak bedoelen wij naast Zon op dak, ook Zon op objecten én boven parkeerplaatsen. Een vergunningtechnische en ruimtelijke check zal dan per project plaatsvinden. We willen (bij de huidige netproblematiek) de mogelijkheden voor grote zon op dak projecten stimuleren. Bijvoorbeeld door samen met ondernemers de mogelijkheden van een smart energy hub te verkennen. Onze raad heeft met de voorkeursvolgorde in motie 47 geen voorkeur voor zon op veld aangegeven. Het nieuwe beleid biedt mogelijkheden voor kleine zonnevelden (< 1 ha) en onder strikte voorwaarden voor grote zonnevelden (> 1 ha). Grootschalige zonnevelden (>1 ha) lopen altijd via de raad en volgens de participatie-voorwaarden uit het beleid. In het nieuwe beleid is geen nieuw maximum gesteld voor de periode tot 2030, maar door voor Zon op veld de 'Zonneladder' strikt te hanteren sturen wij op het voorkomen van Zon op veld op goede landbouwgrond of natuurgronden. Ook vanuit rijks- en provinciaal beleid wordt via de zonneladder Zon op veld beperkt. Het tijdelijk toestaan van grote zonnevelden is provinciaal beleid, waaraan de gemeente gehouden is. De zones rond de Natura 2000 gebieden komen voort uit (de toelichting bij) het bestemmingsplan buitengebied 2018. Wij voegen in paragraaf 3.1 toe aan de voorwaarde zones bij Natura 2000, "tenzij de initiatiefnemer aantoont dat er geen significant negatieve effecten op de Natura 2000 doelen optreden". Voor activiteiten met mogelijke effecten op de Natura 2000 gebieden is altijd een natuurtoets / Natuurbeschermingsvergunning nodig. De provincie is daarvoor het bevoegd gezag. Een verplichting voor zon op dak bij nieuwe gebouwen wordt onder de Omgevingswet waarschijnlijk mogelijk. Bij de bestaande netcongestie (dit betekent dat het niet mogelijk is om energie terug te leveren aan het elektriciteitsnet) in onze gemeente kan dat een lastige opgave betekenen voor gebouwen/bedrijfspanden met een grootverbruikersaansluiting. Het verplichten van zonnepanelen op daken alléén levert niet de gewenste versnelling op. Randvoorwaarden zijn nodig om het potentiële dakoppervlak optimaal te benutten. De gemeente heeft niet altijd invloed op deze randvoorwaarden. Met het vaststellen van de RES 1.0 door de gemeenteraad is gekozen is gekozen voor een flexibele energiemix. Een invulling van de opgave met alleen zon is vanwege balans op het netwerk en maatschappelijke kosten problematisch. Alleen Zon op veld is niet haalbaar vanwege te weinig netcapaciteit. Juist de koppeling met windenergie stelt ons in staat om elektriciteit op een slimme manier te gebruiken binnen de capaciteit van het net. In RES Twente

		hebben de Twentse gemeenten afgesproken te streven naar een verhouding van 60% wind en 40% zon. De huidige stand van zaken in Twente is ongeveer 10% wind en 90% zon. De provincie neemt regie op de verhouding wind – zon in RES Twente met haar Provinciaal Programma Energie (PPE) en de brieven richting gemeenten.
		Op pagina 11 voegen wij toe dat Zon op dak ook kan inhouden Zon op objecten of boven parkeerplaatsen. Ambtshalve wijziging: Het maximum van 25 ha tot 2023 is al behaald. Dit kan vervallen in de beleidstekst. Wij voegen toe aan de voorwaarde zones bij Natura 2000, “tenzij de initiatiefnemer aantoont dat er geen significant negatieve effecten op de Natura 2000 doelen optreden”.
1.5	**1000 meter norm wordt niet juist geformuleerd.** In motie 47 e.a. wordt dat de afstanden vanaf windturbines tot woongebied of woningen minimaal 1000 meter moet bedragen. Het rapport is echter gemaakt met afstanden van 300 meter tot woningen. In het rapport van Tauw wordt hiermee dus gemarchandeerd. Op pagina 35 wordt zelfs gesproken van “liefst minimaal 1000 meter”. Op pagina 29 wordt onjuist gesproken over een “wens”. Daarmee suggereert het rapport dat hieraan getornd kan worden. De raad heeft echter gevraagd deze harde afstand eis van minimaal 1000 meter te hanteren en deze over te zetten in beleid. Op het laatst gehouden raadsdebat van 06-12-2022 is dit nogmaals mondeling te verstaan gegeven door de raad en de wethouder heeft hierop welwillend gereageerd. Dit negeren gaat in tegen de democratische principes van de lokaal gemeenteraadbestuur. Als inwoners vinden echter we ook deze afstand te krap gezien de overlast die we zien bij andere parken zien (N33, Spui, Rietvelden, etc.). Vandaar dat we graag een minimale afstand zien van 1500 meter met daarbij een laagfrequente geluidsnorm volgens het Deense model, maximaal 33 dB als piekbelasting op de gevel en 0 uren slagschaduw per jaar. De laagste en strengste norm is dan leidend. Door dit in het beleidskader op te nemen wordt de overlast aan de ‘voorkant’ van het proces tot aan minimum beperkt. Een meldpunt voor klachten (pag. 39) willen we ten sterkste afraden. Als overheid verwachten we dat u het voorzorgsbeginsel hanteert en de gezondheid en het welzijn van de inwoners hoog op de agenda heeft staan.	De keuze voor het zoekgebied Vriezenveen Zuidoost is gebaseerd op de totale optelsom van alle verschillende ruimtelijke aspecten waaronder (milieu)technische. De RES Twente heeft voor Twenterand vier mogelijke zoekgebieden aangedragen. Vervolgens heeft Tauw voor al deze vier gebieden de milieutechnische ruimtelijke beperkingen voor wind op dezelfde manier in beeld gebracht. Hierbij zijn zij uitgegaan van vuistregelafstanden op basis van de oude landelijke milieunormen. Een bepaalde landelijke norm (voor geluid of veiligheid) is daarvoor omgerekend naar een aan te houden vuistregelafstand (zie tabel 3.3). Daarbij is opgemerkt dat de oude landelijke normen door een uitspraak van de Raad van State niet meer gebruikt kunnen worden in vergunningen. Dit betekent echter niet dat er geen zoekgebieden kunnen worden aangewezen. Ook in het ATT-gebiedsproces is duidelijk gemaakt dat wij bij de verdere ontwikkeling en onderzoekstappen de nieuwe landelijke normen afwachten en zullen toepassen. Wat dat uiteindelijk betekent voor de potentie voor wind in het ATT-gebied is nu nog niet te zeggen. Voor de nieuwe landelijke normen loopt er op dit moment een landelijke procedure Actieprogramma na uitspraak RvS over windturbines - Kenniscentrum InfoMil. De publicatie van het milieueffectrapport en de concept milieuregels wordt binnenkort verwacht. Uw opmerking over te hanteren normen of afstanden kunt u ook in dat landelijke traject inbrengen. Er is een verschil tussen een motie en een Amendement. Een motie is een wens van de raad, waarbij het college kijkt hoe ze die wens zo goed mogelijk kan uitvoeren. Een conclusie kan ook zijn dat de deze deels niet uitvoerbaar is. Een Amendement is een raadsbesluit. De gewenste afstand van 1000 meter t.o.v. woonkernen is in de verkenning voor het ATT-gebied aangehouden. Het op voorhand

	We verzoeken u daarom deze norm al dan niet tijdelijk op te nemen in het beleidskader	aanhouden van 1000 meter t.o.v. elke losse woning in het buitengebied zou betekenen dat wind niet mogelijk is (in heel Twente niet). Voor afstanden t.o.v. woningen moet gelden dat op een goede manier wordt omgegaan met geluid en gezondheid. Een uitgangspunt zou bijvoorbeeld kunnen zijn 'uitgaan van de stilste types windturbine' of 'hanteer de WHO-norm voor geluid (45 dB Lden)'. De uitgangspunten en kaders voor een windproject in het ATT-gebied moeten in de samenwerking met de drie gemeenten, provincie en de omgeving in het gebiedsproces worden uitgewerkt. Daarbij gaan wij er van uit dat te hanteren normen voor het gehele ATT gebied zoveel mogelijk gelijk moeten zijn en niet anders in Twenterand dan in het deel van Tubbergen of Almelo. De uitgangspunten/ kaders worden uiteindelijke vastgesteld door bevoegd gezag en de gemeenteraden in de fase van de politieke besluitvorming in de vergunningsprocedure. Daar horen kaders vooraf bij, maar zeker ook afspraken voor de fase ná realisatie (monitoring en klachtenmeldpunt). **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.**
1.6	**Diepe bodemenergie is een kanshebber** Naast zon en wind is diepe bodemenergie een grote kanshebber die eerst nader onderzocht moet worden. Om grote diepte is een zeer grote hoeveelheid energie te vinden voor Twenterand. Graag zouden we dit eerst uitgewerkt willen zien in het beleidskader omdat hiervoor in tegenstelling tot windturbines wel draagvlak voor te vinden is om dat de effecten op leefomgeving en gezondheid minder ingrijpend zijn.	De RES opgave gaat over opwek duurzame **elektriciteit** (in Twente afgesproken 1,5 TWh) en een regionale structuur warmte (niet kwantitatief). Bij bodemenergie gaat het om warmte en dit telt niet mee in het huidige bod van 82 GWh voor elektriciteit. Diepe bodemenergie (geothermie) is een potentiële bron voor warmte. In het algemeen is de potentie voor geothermie in Oost-Nederland beperkter dan in het westen van Nederland, o.a. financieel. Voor de potentie voor ondiepe bodemenergie (gesloten bodemenergie tot 150 meter diep) geldt specifiek voor Twenterand dat de aanwezige grondwaterbeschermingsgebieden en waterafhankelijke natuur beperkingen inhouden. We houden de kansen en ontwikkelingen voor onze warmtevisie in de gaten. Naast alternatieve energiebronnen zoals geothermie en bodemenergie hebben we alsnog veel duurzame elektriciteit nodig, omdat wordt verwacht dat de vraag naar elektriciteit nog flink gaat stijgen. Factsheet_Aquathermie-en-geothermie.pdf (energiestrategietwente.nl) **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.**

1.7	**Grootschalige windenergie (3.6)** Op pagina 16 wordt aangegeven dat in figuur 4.2 de contouren van de windturbine te zien zijn. Deze ontbreekt echter in het onderzoek. Graag zien we dat het onderzoek hierop aangepast wordt. Verder wordt aangegeven dat op kaart 4.3 (wat overigens 3.4) moet zijn geen beperkingen zijn voor veiligheid en geluid. Dit is inmiddels aantoonbaar onjuist door de vele referentiewindparken waar overlast is. In dit onderzoek wordt uitgegaan van een absurde afstand van ca. 300 meter tot woningen (fig. 3.3). Ook het kaartje met zoekgebieden op pagina 28 is hier een voorbeeld van. De onderbouwing dat dit veilig is ontbreekt hier compleet. Verder draagt het geluid verder richting heersende windrichtingen (ZW) en ook over watervlaktes wat we niet terugzien in de onderbouwing. We verwijzen u graag naar onze feedback op het onderzoek van Bosch en van Rijn die we met uw griffie gedeeld hebben. Daarin hebben we aangegeven hoe we deze veilige en gezonde leefomgeving voor ons zien. We verzoeken u argumenten en feiten die pleiten voor een veilige en gezonde leefomgeving mee te nemen in het beleidskader energieopwekking en dit als kader neer te zetten voordat er ontwikkelstappen gezet kunnen worden. Zoals hierboven te zien is in figuur 1 wordt de kans op een veilige, gezonde en rustige leefomgeving pas gehaald bij een afstand van 1000 meter tot windturbines. Het verschuilen achter zogenaamd veilige norm is inmiddels aantoonbaar overlast gevend gebleken. We verwijzen u naar de reportage van Zembla van 8 december 2022 waarin duidelijk aangetoond is dat de overheid bij windparken blind is voor de effecten op de leefomgeving en dat men zich verschuilt achter de overlast gevende regels. We zien graag terug in het beleidskader hoe u de veilige en gezond leefomgeving gaat garanderen.	Figuur 4.2 moet zijn figuur 3.3, dit wordt aangepast. Met 'contouren' wordt gedoeld op vuistregels voor aan te houden afstanden op basis van de (oude landelijke) milieunormen. In het onderschrift zal een disclaimer worden opgenomen. Vaak wordt bij het aanwijzen van zoekgebieden gebruik gemaakt van bepaalde vuistregels voor afstanden tot kwetsbare objecten. Kaart 4.3 moet zijn 3.4, dit wordt aangepast. Kaart 3.4 geeft – met kleuren – aan waar globaal voor een windturbine van 5,6 MW de beperkingen zouden liggen voor veiligheid en geluid op basis van de (oude landelijke) normen (vuistregelafstanden). De witte – niet gekleurde – delen hebben geen ruimtelijke milieutechnische beperkingen (met gebruik van de vuistregelafstanden o.b.v. de oude milieunormen). Voor de beschrijving van milieutechnische beperkingen is o.a. gebruik gemaakt van de analysekaarten van het Nationaal Programma RES, die als hulpmiddel ter beschikking zijn gesteld bij het opstellen van de RES-en en vuistregelafstanden op basis van de oude milieunormen. Dit geeft een theoretische weergave van ruimte die beschikbaar is na aftrek van de beperkingen rondom veiligheid en milieu. Het geeft geen harde grenzen aan waar een windturbine wel mag staan of niet mag staan. Zoals gezegd kunnen door de uitspraak van de Raad van State de oude algemene normen voor wind niet langer worden toegepast. Vaak wordt bij het aanwijzen van zoekgebieden gebruik gemaakt van bepaalde vuistregels voor afstanden tot kwetsbare objecten. Dat kan nog steeds. De toepassing van precieze normen is pas aan de orde bij de vergunningverlening en het bepalen van de precieze locatie. Daarbij moeten t.z.t. de nieuwe landelijke milieuregels worden toegepast. Bij de uitwerking in de verdere fasen in het ATT-gebiedsproces moeten nog veel onderzoeken plaatsvinden, met de dan geldende nieuwe milieunormen. Het aantal turbines dat uiteindelijk geplaatst kan worden zal mede afhankelijk zijn van de nieuwe vast te stellen milieu en/of afstandsnormen. Voor de fases bij windontwikkeling verwijzen wij naar Windwijzer | Nieuwe Energie Overijssel. Figuur 4.2 wordt figuur 3.3. Kaart 4.3 wordt kaart 3.4. In het onderschrift wordt een disclaimer opgenomen: *LET OP: vuistregelafstanden op basis van voormalige landelijke normen.* **De zienswijze geeft geen aanleiding tot verdere wijziging.** Wel nemen wij uw inbreng over normen, naast andere inbreng en informatie, mee in het vervolgproces voor het gebiedsproces ATT.

1.8	**Meetbaar geluid is wat anders dan hoorbaar en voelbaar geluid** De (overigens niet meer geldige) geluidsnorm van 47 dB wordt in het onderzoek als vertrekpunt genomen in het onderzoek. Bij overlast bij windparken blijken met name de lage tonen te leiden tot veel overlast. In de grafiek hieronder is de zien dat lage tonen zeer ver dragen omdat deze veel minder verzwakken over afstand. In de huidige geluidsnorm is dat echter niet meegenomen. In de ervaringen van inwoners die we verderop in dit commentaar aanhalen is de lezen dat het lage geluid zelfs op twee kilometer afstand tot overlast leidt (Zie N33 Scheemda getuigenrelaas). Bewoners hebben geprobeerd te slapen met oordoppen. Dit helpt echter niet, men voelt nog steeds de bromtoon en men blijft ernstige slaapverstoring houden. Als inwoners willen we geen slachtoffer worden van deze overlast. Als het huidige onderzoek als vertrekpunt genomen wordt ontbreekt deze garantie en wordt onze leefomgeving ernstig bedreigd wat in strijd is met verschillende (Europese) verdragen. We verzoeken u duidelijke garanties en kaders in te bouwen in het beleidskader om overlast te voorkomen.	In het beleid houden we zeker rekening met normen voor geluid. Tot de zomer van 2021 kon worden uitgegaan van de landelijke vastgestelde milieunormen uit het Activiteitenbesluit. Zoals in het rapport is opgenomen kunnen door de uitspraak van de Raad van State de oude algemene normen voor wind, waaronder geluid, niet meer worden toegepast. Wat de nieuwe normen zullen worden, valt op dit moment nog niet te zeggen. Ook in verdere vervolgstappen geldt dat we ook zeker aandacht hebben voor geluid. Hierbij volgen we het landelijke onderzoek dat in het traject voor de nieuwe landelijke normen hiernaar worden gedaan. Voor geluid wordt in het landelijke traject uitgegaan van de Lden systematiek. In de Reactienota zienswijzen NRD algemene milieuregels windturbineparken is opgenomen dat ook laagfrequent geluid opgenomen is in de Lden systematiek (pagina 30). Documenten | Voornemen/ Notitie Reikwijdte en Detailniveau| Nationale windturbinebepalingen leefomgeving - Platform Participatie **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.** Wij gaan niet in op uw voorstel, omdat voor het zoekgebied ATT de kaders worden uitgewerkt in een later stadium. Wij nemen uw inbreng over laag frequent geluid, naast andere inbreng en informatie, mee in het vervolgproces voor het gebiedsproces ATT waarin de uitgangspunten voor windontwikkeling in gezamenlijkheid uitgewerkt moeten worden.
1.9	**Gevolgen van slagschaduw worden niet duidelijk toegelicht** Uit onderzoek uitgevoerd door Arcadis is gebleken wat de slagschaduwduur is in relatie tot de afstand tot de windturbine. Bij een afstand van 300 meter is de maximale slagschaduw 100 uur/jaar. Pas bij 1500 meter afstand tot woningen wordt de slagschaduw acceptabel. Met name het Oosteinde en de Almeloseweg maar ook de Weitemanslanden zitten in de gevarenzone omdat de molens daar veel slagschaduw zullen geven. Dit kan ondervangen worden door de molens stil te zetten wat echter een zeer grote en onacceptabele daling van de opbrengst zal oplevering. Windmolens plaatsen rond de Zandwinning en Weitemanslanden zal dus gezien de hoeveelheid slagschaduw voor een harde belemmering zorgen. Als dit gebied wegvalt uit het ATT gebied is het gedaan met de haalbaarheid voor het plaatsen van windmolens in het gebied.	Tot zomer 2021 kon worden uitgegaan van de landelijk vastgestelde milieunormen uit het Activiteitenbesluit. Zoals gezegd kunnen door de uitspraak van de Raad van State de algemene landelijke normen voor wind, waaronder slagschaduw, niet meer worden toegepast. Voor nieuwe landelijke normen loopt er op dit moment een landelijke (planMER) procedure. Ook resultaten van het afstandsnormenonderzoek van Arcadis (2022) worden daarin meegenomen. De publicatie van het milieueffectrapport en de concept landelijke milieuregels voor wind wordt binnenkort verwacht. Wat de nieuwe landelijke normen zullen worden, valt op dit moment nog niet te zeggen. Bij de uitwerking in de verdere fasen in het ATT-gebiedsproces moeten nog veel onderzoeken plaatsvinden, met de dan geldende nieuwe normen. Het aantal turbines dat uiteindelijk geplaatst kan worden zal mede afhankelijk zijn van de nieuwe vast te stellen milieu/afstandsnormen . Bij de uitwerking van gezamenlijke uitgangspunten voor een windproject in het ATT-gebied zou bijvoorbeeld opgenomen kunnen worden: zo weinig mogelijk (of geen) hinder van slagschaduw

	Naast de vele argumenten die we opgesomd hebben is dit ook een zeer valide argument om te stoppen met de verdere ontwikkeling van het zoekgebied.	**De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.** Wel nemen wij uw inbreng over slagschaduw, naast andere inbreng en informatie, mee in het vervolgproces voor het gebiedsproces ATT waarin de uitgangspunten voor windontwikkeling in dit gebied in gezamenlijkheid uitgewerkt moeten worden.
1.10	**Percentage gehinderde wordt niet uitgelegd.** Uit TNO onderzoek blijkt dat bij het percentage ernstig gehinderde vanwege geluidsoverlast op korte afstand van turbines zeer hoog is. Op 300 meter afstand is het percentage zelfs 70 % ! Zoals te zien is er bij een afstand van meer dan 1500 meter tot windturbines sprake van een enigszins acceptabele situatie. In het rapport van Tauw wordt dit niet toegelicht. Het is dus ronduit onverantwoord en onacceptabel om met dergelijke korte afstanden op woningen een rapport op te stellen. Als raad en inwoners zullen we dus eerst moeten bepalen wat acceptabel is voordat we de plannen verder uitwerken. Het simplistisch werken met de theoretische afstandsberekeningen van Tauw gaan als we het niet verhoeden voor een groot drama in Vriezenveen en omstreken zorgen!	Bij het vaststellen van landelijke milieunormen voor geluid van bijvoorbeeld (spoor)verkeer, industrie of windturbines, vindt een afweging plaats over het verwacht percentage gehinderden (percentage omwonenden met (ernstige) hinder van een activiteit). De oude landelijke normen voor windturbines kunnen door een uitspraak van de Raad van State niet meer algemeen gebruikt worden in vergunningen. Dit betekent echter niet dat er geen zoekgebieden kunnen worden aangewezen. Ook in het ATT-gebiedsproces is duidelijk gemaakt dat bij de verdere ontwikkeling en onderzoekstappen de nieuwe landelijke normen worden meegenomen. . **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.**
1.11	**Geen belemmeringen meer vanuit NNN en Natura2000** In het rapport van Tauw (pag. 20 / 21) wordt gesteld dat zoekgebied 14 en 15 niet passend is vanwege belemmeringen vanuit Natura 2000 en Natuur Netwerk Nederland. In de provinciale omgevingsverordening die vorig jaar geactualiseerd is, is bij 10.3 te lezen dat NNN niet langer als uitsluiting gebied gezien moet worden. Ook de Natura2000 gebieden worden hieronder geschaard. Ook in het Provinciaal Programma Energiestrategie is dit te lezen. Door dit gewijzigde beleid moet ons inziens het rapport van Tauw herzien worden. (pag20/21/24) Het gebied aan de oostkant van de Engbertsdijkvenen is hier dan uitermate geschikt voor. Er is sprake van vernatting door hoge grondwaterstand waardoor de leefbaarheid aldaar sterk gereduceerd is. Verder is er sprake van een zeer lage inwonerdichtheid en is er sprake van een grote afstand (>1000 meter) tot woningen. Verder kan er aansluiting gezocht worden bij de plannen voor Windpark Langeveen waardoor er synergievoordeel behaald kan worden. Bij zoekgebied 14 wordt het landschapstype “herverkaveld hoogveen ontginningslandschap” aangehaald om de landschapswaarden te behouden. (Pag. 23) Met dezelfde argumenten wordt even verderop aangegeven dat zoekgebied 16 om precies dezelfde reden juist wel geschikt is waarmee de	Het zoekgebied Vriezenveen Zuidoost (nr. 16) is vastgesteld door de raad bij de vaststelling van de Omgevingsvisie Twenterand 1.0 en de besluitvorming over de RES op basis van de toen bekende informatie. De keuze voor het zoekgebied Vriezenveen Zuidoost is gebaseerd op de optelsom van alle verschillende ruimtelijke aspecten zoals (milieu)technische, natuur, landschap en cultuurhistorie, ligging t.o.v. infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen, beleid buurgemeenten. Er is gekozen voor het aanwijzen van 1 zoekgebied in onze gemeente. De overige delen van Twenterand zijn hiermee in het gemeentelijk beleid uitgesloten voor ontwikkeling van grootschalige windenergie. In het rapport van Tauw (opgesteld in 2021 en waarvan het concept door het bureau is aangeleverd eind 2021), wordt de keuze voor zoekgebied 16 per aspect uitgeschreven en gemotiveerd. Via de Wet natuurbescherming worden specifieke natuurgebieden beschermd. Windenergieprojecten kunnen schadelijk zijn voor beschermde gebieden. Het gaat om Natura 2000 gebieden en Natuurnetwerk Nederland (NNN). Door de nieuwe provinciale verordening (vastgesteld op 16 november 2022) is binnen het NNN 'de 'nee, tenzij'-benadering ook van toepassing op het plaatsen van windturbines. In de provinciale omgevingsverordening is het "nee, tenzij"-regime vastgelegd. ‘*Dit betekent dat (nieuwe) plannen, projecten of handelingen niet zijn toegestaan indien zij de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied significant aantasten*‘. Voor NNN gebieden gelden dus voorwaarden en belemmeringen. Dat is ook te zien in

	logica en juiste onderbouwing voor keuze zoekgebied ontbreekt. Organisaties zoals Staatsbosbeheer, OPG en NMO hebben hier volgens u een stem in gehad (pag. 24). Hoe kan het zijn dat natuurbeheerorganisaties bepalen welke gebieden wel of niet geschikt zijn voor windturbines ? Zij zien veel mogelijkheden voor zoekgebied 16 (pag. 25). We vinden het bijzonder vreemd dat dergelijke organisaties de inhoud van rapport meebepalen. Gaat natuurbelang boven de belangen van een gezonde en veilige leefomgeving ? We zijn ons vertrouwen in het rapport kwijtgeraakt… De juridische basis is hiermee weggeslagen en van enige objectiviteit in het rapport kan geen sprake meer zijn. Graag zien we een steekhoudendere onderbouwing gezien de subjectieve argumenten. Verder wordt de Oosterweilanden niet als landelijk gebied aangemerkt (pag. 26). Dit is naar onze mening onjuist. We delen de conclusie niet op pag. 21 dat de mogelijkheden beperkt zijn gezien de gewijzigde provinciale regelgeving. Bij zoekgebied 16 is van bovengenoemde punten geen sprake. Zoekgebied 16 is een relatief dichtbevolkt gebied. Graag zouden we zien dat zoekgebied 14 en 15 aangemerkt worden als zoekgebied en dat zoekgebied 16 vervalt dan wel dat alle zoekgebieden vervallen.	de provinciale windladder: Windladder-provincie-Overijssel-16-11-2021.pdf (nieuweenergieoverijssel.nl) Natura 2000 gebieden vallen onder de nationale en provinciale uitsluitingsgebieden. Voor gebieden in of nabij Natura 2000-gebieden geldt dat onderzocht moet worden wat het mogelijk significante effect is van een windturbineproject op de soorten waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen. Gebiedsbescherming bij windprojecten (rvo.nl). De door u genoemde organisaties hebben niet zoals u opmerkt ‘een stem gehad’ bij het aanwijzen van het zoekgebied. Wel hebben wij het door hen aan alle gemeenten aangereikte advies meegenomen bij het aspect natuur en landschap, vanwege hun kennis en expertise van landschap en natuur in Overijssel. In de kaart cultuurhistorie op pagina 26 wordt het gebied Oosterweilanden aangemerkt als landelijk gebied. **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.** **Ambtshalve toevoeging: Er is gekozen voor het aanwijzen van 1 zoekgebied (nr. 16) in onze gemeente. De overige delen van Twenterand zijn hiermee in het gemeentelijk beleid uitgesloten voor ontwikkeling van grootschalige windenergie.**

1.12	**Gebiedsontwikkeling Zandwinning en Fayersheide** In het bestemmingsplan is ter compensatie van de jarenlange winning en bijbehorende landschapsvervuiling en overlast gesteld dat het gebied terug gegeven gaat worden aan de inwoners. Er komt ruimte voor recreatie, watersportfaciliteiten en mogelijk een vakantiepark. Verder wordt van de bufferzone een prachtige stuk natuur gemaakt waarin de inwoners kunnen ontspannen. Zie hiervoor het bestemmingsplan Zandwinning. Het getuigt niet van integriteit om deze 'gift' ter compensatie van de jarenlange winning weer in te ruilen en het voor het gebied het bestemmingsplan te wijzigen zodat windmolens daar toegestaan zijn. Een overheid moet betrouwbaar zijn en woord houden. Recreëren onder geluid en slagschaduw van windmolens lijkt ons geen ontspannende bezigheid en bovendien simpelweg onmogelijk. Recreëren doe je in een gebied waar je je rustig kunt ontspannen zonder verdere overlast. Graag zien we dat in het beleid opgenomen wordt dat dit gebied uitgesloten wordt van verdere industrialisatie / windenergieopwekking gezien de recreatieve functie die op het gebied komt te rusten. De strijdigheid met het bestemmingsplan wordt niet genoemd in het rapport. De zinsnede dat de Zandwinning mogelijkheden biedt voor geïntegreerde gebied ontwikkeling vinden we een zinssnede die nergens op slaat en iedere onderbouwing mist. Ook de op pag. 31 genoemde aansluiting op nieuwe ontwikkelingen van de plas zijn momenteel strijdig met het geldende bestemmingsplan. Verder wordt op pag. 31 genoemd dat op basis van landschappelijke analyse het noordelijke deel A de meeste logische keuze genoemd. Wat die landschappelijke analyse inhoudt wordt niet onderbouwd. Verder zijn er andere aspecten die eerst beoordeeld moeten worden zoals gezondheidsaspecten etc. voordat dergelijke niet onderbouwde uitspraken gedaan worden. We verzoeken u bovenstaande argumenten te verwerken in het beleidskader. De term 'energielandschap' (pag. 31) laat weinig heel van het originele karakter van ons woongebied. Verder zijn er natuurgebieden in het zoekgebied. De Fayersheide en Kooiplas worden beide niet genoemd als uit te sluiten en te beschermen gebied. Gezien de natuur- en cultuurwaarden zien we deze gebieden graag expliciet uitgesloten in het beleidskader.	Voor het zoekgebied gelden het bestemmingsplan 'Buitengebied Twenterand' (vastgesteld 13 maart 2018) met voor het grootste deel de bestemming Agrarisch en voor een deel van het gebied het bestemmingsplan 'Zandwinning' (vastgesteld 19 oktober 2010) met bestemming Bedrijf- Zandwinning. Het bestemmingsplan Zandwinning uit 2010 heeft als bijlage een Landschapsplan, waarin een zonering voor de fase ná afronding van de zandwinplas (met voor het noordelijk deel een meer recreatieve inrichting, het westelijk deel bedrijvigheid, oostelijk de overgang naar Fayersheide en de zuidzijde overgang naar landbouwgebied). Een groot deel van de uiteindelijke zandwinplas zal te diep zijn voor een recreatieve invulling. Ten gevolge van de zandwinplas zal de kenmerkende verkaveling/ ontginningspatroon en daarmee het landschap voor een groot deel ingrijpend veranderen. Het nu voorliggend beleid Duurzame Energie Twenterand staat de uitvoering van het Landschapsplan niet in de weg. Bovendien moet het Landschapsplan uit 2010 gezien worden als een verkenning van de wijze hoe de rondweg, het bedrijventerrein en de zandwinning ingepast en gecompenseerd worden. Er kan onderbouwd van afgeweken worden, ook al omdat het geen directe juridische rechtskracht heeft. Hinder van geluid en slagschaduw is afhankelijk van weersomstandigheden en waar de turbines gepositioneerd worden. Het gebied rondom een turbine waar slagschaduw optreedt (de "vlinder") is in de zomermaanden naar het noorden toe sterk beperkt. In het gebied spelen verschillende ontwikkelingen zoals de zandwinning, randweg en bedrijventerrein, zonneveld en mogelijkheden voor een smart energy hub en een biogas hub (van boerenerven Weitemanslanden). Het gebied grenst verder aan de infrastructuur van de N36. De ontwikkelingen (vooral aan de westkant van het gebied) moeten op elkaar worden afgestemd. Fayersheide en Kooiplas hebben in het geldende bestemmingsplan een natuurbestemming, maar hebben geen status als NNN of Natura 2000-gebied. In het gebiedsproces ATT kunnen de door u genoemde punten worden ingebracht voor de verdere uitwerking voor het zoekgebied.

		De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.
1.13	**Zoekgebieden met Wierden en Hellendoorn** In het rapport wordt op pag. 27 de samenwerking met Wierden en Hellendoorn als onmogelijk beschouwd. In de Provinciale Energie Strategie van 2022 is echter te lezen dat deze samenwerking zeker mogelijk is. Graag zien we dat dit nieuwe provinciale regiebeleid verwerkt wordt in het rapport van Tauw en dat de zoekgebieden aan de westkant van Vriezenveen als mogelijkheid gezien gaan worden.	Zoekgebied 1 is geen optie, onder andere omdat deze buurgemeenten hierin niet meewerken. Voor Twenterand is hierdoor dit gebied niet haalbaar. De keuze voor het zoekgebied Vriezenveen Zuidoost is gebaseerd op de optelsom van verschillende ruimtelijke aspecten zoals (milieu)technische, natuur, landschap en cultuurhistorie, ligging t.o.v. infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen, beleid buurgemeenten. Het beleid van buurgemeenten was daarin een van de aspecten in de totale afweging. **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.**
1.14	**Groene long** Op pagina 30 wordt getracht via een zogenaamde groene long ruimtelijke aanknopingspunten te zoeken. We vinden deze formulering bijzonder vergezocht en neigen naar wensdenken om toch een ruimtelijk kader te creëren. In deze formulering herkennen we geen klare taal maar ambtelijk wollig nietszeggend taalgebruik en er is niet uit op te maken wat hier precies bedoeld wordt. Verder komt er op deze locatie een zonnepark van de gemeente Almelo waardoor van een groene long geen sprake is. Het wordt een industrieel energie-opwekgebied. Graag zien we dat er een betere analyse uitgevoerd wordt op dit punt	De figuur en beschrijving op pagina 30 (hoe de aansluiting is met de landschappelijke structuur van het clustergebied Almelo Noord) komt uit het beleid van gemeente Almelo (Duurzame energieladder, Waardenkaart Almelo Noord pagina 33). De genoemde Groene long is onderdeel van het beleid van gemeente Almelo. **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.**
1.15	**Jong landschap minder rechten?** Als één van de argumenten om een energielandschap toe te voegen aan Vriezenveen Zuid Oost wordt aangehaald dat het een relatief jong landschap is (pag. 33) Dit is volledig subjectief en niet onderbouwd. Het plaatsen van hoge windturbines levert namelijk geen impuls aan het landschap maar vernietigt juist dit landschap. Waarom zou de leefomgeving van deze jonge veen ontginningslandschappen wel aangetast mogen worden en andere landschappen niet ? Waarom moeten de inwoners van deze gebieden benadeeld worden ten koste van andere landschappen ? De Nederlandse grondwet zegt: “Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.” Het Veenkoloniaal landschap en haar inwoners worden opgeofferd en achtergesteld ten gunste van andere typen landschap.	De keuze voor het zoekgebied Vriezenveen Zuidoost is gebaseerd op de optelsom van de verschillende ruimtelijke aspecten zoals (milieu)technische, natuur, landschap en cultuurhistorie, ligging t.o.v. infrastructuur en ruimtelijke ontwikkelingen, beleid buurgemeenten. Meekoppel kansen in de zin van het combineren van verschillende ontwikkelingen was daarbij een van de aspecten. Lokale opwek van energie is wel degelijk van belang als kans. Ondanks dat het technisch mogelijk is om elektriciteit over grote afstanden te transporteren, is dit in de praktijk niet haalbaar doordat het elektriciteitsnet hier niet voor geschikt is. Door lokaal energie op te wekken is er in totaal meer energie beschikbaar in onze gemeente. Door de energie op een slimme/flexibele manier in te zetten, verbeteren we het economisch vestigingsklimaat in de gemeente. Ook lokale opwek in een gebalanceerde verhouding zon – wind draagt bij aan een stabieler energienet (waarin maatschappelijk minder geïnvesteerd hoeft te worden). Volgens de landschapsanalyse in het rapport van H+N+S (RES Twente, provincie Overijssel) en het rapport van NMO Overijssel, zijn grootschalige

	Graag zien we dat deze argumentatie aangepast wordt en dat zoekgebied 16 geschrapt wordt. Verder zien we de kansen met transportondernemers als een mogelijk van deze ondernemers om een nog grotere voetafdruk op het landschap te zetten. Dit zou afgeremd moeten worden. Energie kan ook ingekocht worden bij andere producenten zoals we ook nu stroom over grotere afstanden toegeleverd krijgen. Het kneuterig argument van lokale opwek is niet houdbaar omdat het technisch mogelijk is om stroom over grote afstanden te transporteren. Dit doen we al jaren. Een waterstoftankstation is natuurlijk geen bezwaar omdat dit naar verwachting geen overlast gaat geven en niet ons gebied veranderd in een industrieterrein. Stroom hiervoor kan ingekocht worden.	(veenontginningslandschappen) geschikter voor windenergie dan kleinschalige landschappen. Lokale opwek -en gebruik van energie voorkomt grote maatschappelijke investeringen in energie-infrastructuur en versnelt de energietransitie, om de RES doelen van 2030 te kunnen halen. Verbeteren van het economische vestigingsklimaat door voldoende, lokale energie beschikbaar te stellen is geen doelstelling op zich. Bedrijven worden wel uitgenodigd om mee te doen om de benodigde transitie lokaal uit te voeren, bijvoorbeeld middels een smart energy hub. **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.**
1.16	**Aansluiten op landschap niet mogelijk** Op pagina 34 worden suggesties gedaan voor verschillende opstellingen aansluitend op de hoofdrichtingen van het landschap. Gezien de kleine zoekgebied vlakken op 300 meter van woningen die aantoonbaar overlast gaan opleveren zien we bij grotere afstand tot woningen de zoekgebieden verschrompelen. Het is dan niet mogelijk om een opstelling te maken. Het rapport van Tauw is daar niet duidelijk over en gaat opportunistisch uit van zeer kleine afstanden tot woningen om toch een lijn opstelling o.i.d. mogelijk te maken. Aansluiten op de hoofdlijnen van het landschap is daarom niet mogelijk zonder grote overlast te veroorzaken. Graag zien we dit vertaald in het beleidskader.	Op pagina 34 is het landschap als aandachtspunt meegegeven. De uiteindelijke plaatsings-mogelijkheden voor windturbines in het gebied moeten in het gebiedsproces ATT verder worden uitgewerkt. **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.**
1.17	**Onafhankelijk gezondheidsonderzoek** Op pagina 35 staat vermeld dat de raad vraagt om een extra onderzoek naar de gezondheidseffecten in relatie tot windenergie. In motie 52 en amendement 10 staat duidelijk omschreven wat dit inhoudt. Graag zien we dit als een voorwaarde en kader in het beleidskader voordat er gestart wordt met verdere ontwikkelingen. Voorkomen van overlast is immers beter dan genezen. Door geen duidelijke kaders te stellen ontstaat het risico op een onveilige leefomgeving. De overheid zou de burgers moeten beschermen.	Op dit moment zijn aantallen, type en hoogte en de locaties van windturbines nog niet bepaald. Hierdoor zijn mogelijke gezondheidseffecten nu nog niet in beeld gebracht. Bij de uitwerking in de verdere fasen in het ATT-gebiedsproces moeten nog veel onderzoeken plaatsvinden, meer lokaal gedetailleerd en met de dan geldende nieuwe normen. Ook onderzoek naar de mogelijke effecten van windturbines voor geluid en hinder (gezondheid) hoort daar bij. De uitgangspunten en kaders voor wind in het ATT gebied moeten in de samenwerking met de 3 gemeenten, provincie en de omgeving in het gebiedsproces worden uitgewerkt (zoveel mogelijk gelijk te hanteren voor het gehele ATT-gebied).

		De gemeenteraad heeft met een motie in december 2022 (2022-M109 - 'Meegeven in het vervolg van gebiedsproces ATT windenergie') aangegeven niet mee te werken aan initiatieven voor grootschalige windenergie, als de uitgangspunten hiervoor in het ATT-gebied niet zijn vastgesteld. Wij nemen dit op in het beleid.
1.18	**Afspraken Klimaatakkoord** Het Concept beleidskader richt zich op het verwezenlijken van wind op land in onze dorp. In het beleidskader komt het woord “draagvlak” geen enkel keer voor Als inwoners vinden we het cruciaal dat er tijdig getoetst wordt of er draagvlak is voor grootschalige opweklocaties voor zon of wind. Als er gesproken wordt over windenergie dan zien we dat de term “draagvlak” niet bestaan in het beleidskader als er gesproken wordt over windenergie. In het Klimaatakkoord wordt echter 31 (!) keer gesproken over het belang van draagvlak voor een succesvolle energietransitie. Bij elke duurzame energiebron wordt het belang van draagvlak benadrukt. De voorbeelden zijn te over te vinden in het klimaatakkoord. Zie bijvoorbeeld C5 waar te lezen is “De transitie naar een CO2-vrij elektriciteitssysteem is ‘van iedereen’. Dat is cruciaal om maatschappelijk draagvlak te behouden en te bevorderen. En meerdere keren komt de zinsnede “met inachtneming van ruimtelijke kwaliteit en maatschappelijk draagvlak” voor in het Klimaatakkoord. Het Klimaatakkoord stelt dus dat draagvlak cruciaal is ! In het beleidskader wordt het Klimaatakkoord alleen aangehaald op pag. 41 om afspraken rond een evt. Omgevingsfonds in te kleden. Door in het Beleidskader het element van ‘draagvlak’ achterwege te laten is het Twenterands beleidskader strijdig met het Klimaatakkoord. Graag zou ik daarom zien dat u het element “draagvlak” weer terugbrengt in het beleidskader en dit uitgebreid inbed in de besluitvormingsprocedure. Verder zien we dat het nieuwe participatiebeleid van 2022 niet meegenomen is in het beleid. De Raad van State schrijft op 2 mei 2018 voor dat belanghebbenden de inwoners zijn die binnen 10 x de tiphoogte woonachtig zijn. Verder is de definitie van “directe omgeving” (pag. 40) niet vastgelegd. Graag zien we dit verwerkt in de definitie in het beleidskader omdat dit begrip vaak terugkomt.	De bijdrage van Twenterand in de RES Twente van 82 GWh met een flexibele energiemix is vastgesteld door de raad en heeft daarmee bestuurlijk draagvlak. Naast Zon op dak en Zon op veld, hoort daar ook Wind bij. Voorafgaand aan de vaststelling van de RES 1.0 door de raad is er een inwonerpeiling gehouden. De afweging in het kader van de RES is gebaseerd op de vier hoekpunten: bod opwek, ruimtelijke kwaliteit, maatschappelijke acceptatie en maatschappelijke kosten/netwerk. Draagvlak wil echter niet zeggen dat er nul weerstand is. Zie ook de reactie op zienswijze 1.3 De maatregelen die voortkomen uit het Klimaatakkoord hebben effect op de leefomgeving. De zorgen en wensen van inwoners nemen wij serieus mee in onze afwegingen en keuzes. Daartoe dient ook het gebiedsproces voor ATT met inwoners. Draagvlak en acceptatie vinden we erg belangrijk. Hier werken we bijvoorbeeld aan door inwoners en ondernemers de kans te bieden om mee te denken over hoe en waar projecten gerealiseerd kunnen worden. Daarnaast streven we er naar om de lusten en lasten eerlijk te verdelen en lokaal eigendom te stimuleren. In het derde deel van het beleid is het onderdeel participatie uitgewerkt in procesparticipatie en financiële participatie. Iedereen heeft de mogelijkheid gekregen om deel te nemen in het gebiedsproces ATT. Hoe lokaal eigendom vorm kan krijgen kan ook onderdeel zijn van het gebiedsproces. Daarmee gaat dit onderdeel van participatie bij grootschalige opwek van energie verder dan het algemene participatiebeleid in Twenterand (waarin voor andere ruimtelijke activiteiten geen uitgangspunten voor financiële participatie zijn opgenomen). Het participatiebeleid Twenterand leidt voor projecten grootschalige opwek tot participatieroute 3. Vanaf de verkenningsfase is in het ATT- gebiedsproces als directe omgeving uitgegaan van alle adressen in het globale zoekgebied + een zone van 1 km. Als mogelijke locaties voor windturbines concreter in beeld komen, kan dit aangepast worden. Wij nemen omwonenden en belanghebbenden zoveel mogelijk mee in het proces, maar formele besluiten worden door de raad en/of provincie genomen. Van het participatietraject worden verslagen gemaakt en gevraagd. Daarnaast hebben inwoners en

	Verder staat op pag. 37 dat inwoners volwaardig kunnen meepraten. Kunt u aangeven hoe u dat denkt te bereiken en hoe legt u de inspraak, rechten en plichten van betrokken inwoners vast?	belanghebbenden de normale rechten in het formele besluitvormingsproces. **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.**
1.19	**Starten procedure** In het rapport van Tauw staat op pag. 42 dat de aanvraag ingediend moet worden bij de Provincie. In de meeste recente Provinciale Energie Strategie is te lezen (zie hiernaast) dat de gemeente het eerste aanspreek punt is en de regie kan nemen. Graag zien we een aanpassing hierop.	Aanvragen van initiatiefnemers kunnen zowel bij gemeenten als bij de provincie binnenkomen. Voor windinitiatieven tussen de 5-100 MW is de provincie bevoegd gezag. Zie hiervoor het Provinciaal Programma Energiestrategie (nieuweenergieoverijssel.nl) Door het vaststellen van het beleid Duurzame Energie Twenterand en het aanwijzen van het zoekgebied houdt de gemeente zoveel mogelijk regie. De provincie vraagt van alle gemeenten dat zij per 1 juli 2023 windbeleid heeft vastgesteld. Als er geen lokaal beleid voor wind is, is het huidige bevoegd gezag (provincie Overijssel) wettelijk verplicht om de aanvragen van windprojecten te beoordelen. Dat zal de provincie dan doen zonder dat rekening kan worden gehouden met lokale kaders en uitgangspunten. De provincie zal dit ook doen wanneer een gemeente beleid vaststelt waarmee in de praktijk geen windenergie kan worden gerealiseerd. Met hierbij de opmerking dat in het bij het lokaal beleid met name gaat om het vaststellen van zoekgebieden. Het opnemen van lokale normen in het beleid is niet verplicht; de gemeente kan ook kiezen voor het bepalen van uitgangspunten en kaders (normen) per project (zoals bijvoorbeeld voor het ATT-gebied). **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.**
1.20	**Alternatieve locaties** De gemeente Almelo sluit Businesspark XL uit als zoekgebied terwijl dit een enorm oppervlak heeft en reeds een industriële bestemming heeft. Graag vragen we om deze wind opwekoptie nogmaals goed te laten onderzoeken.	Deze keuze van gemeente Almelo voor de zoekgebieden voor wind is vastgesteld in haar Duurzame Energieladder exb-2020-57351.pdf (officiele-overheidspublicaties.nl) **De zienswijze geeft geen aanleiding tot wijziging.**
1.21	**Informatievoorziening** Op pag. 43 wordt aangegeven dat pas bij de bouw en exploitatiefase de effecten van geluid en slagschaduw duidelijk in beeld worden gebracht. Zoals op andere plekken in dit document aangegeven willen deze informatie al gelijk aan het begin van het traject inzichtelijk hebben zodat nadelige effecten uitgesloten kunnen worden. Graag zien we een aanpassing hierop.	Het traject voor ontwikkeling van windprojecten kent een aantal stappen Schema - Ontwikkeltraject windpark - v2 (nieuweenergieoverijssel.nl) Voor de formele ruimtelijke procedure in dit traject moeten o.a. de effecten van geluid en slagschaduw in beeld worden gebracht. Hiervoor zijn onderzoeken nodig voor het concrete project (zoals MER, met voorwaarden voor o.a. geluid en slagschaduw), vooral in de planfase en in de fase van vergunningaanvraag en vóór de bijhorende besluitvormingsprocedure. Deze onderzoeken moeten de te verwachten effecten uitgebreid in kaart brengen. Op pagina 43 is beschreven dat ná realisatie (als er echt windturbines staan) gemonitord en bijgestuurd

		moet worden als er effecten optreden die niet volgens de afspraken of voorschriften zijn. Ofwel, er wordt gemonitord of de windmolen wel voldoet aan de vooraf gestelde eisen. In het beleidskader deel 3 is vooral de gewenste (proces- en financiële) participatie voor de verschillende fasen uitgewerkt.
		Wij zullen ter verduidelijking bij de fasen in Deel 3 ook een verwijzing naar het totaal schema ontwikkeltraject wind opnemen. Schema - Ontwikkeltraject windpark - v2 (nieuweenergieoverijssel.nl)
2 - 34	Zienswijze nr. 2 tm 34	
	De overige ingediende zienswijzen zijn gelijk aan zienswijze nr. 1	Reactie is gelijk aan de reacties op zienswijze nr. 1

4. OVERZICHT VAN WIJZIGINGEN

Nr. reactie	Vindplaats beleid	Wijziging
1.2	Paragraaf 2.1	Wij nemen de tekst uit motie 2019-47 over ruimtelijke kwaliteit letterlijk op in de beleidstekst.
1.4	Paragraaf 3.1	Op pagina 11 voegen wij toe dat Zon op dak ook kan inhouden Zon op objecten of boven parkeerplaatsen. Wij voegen toe aan de voorwaarde zones bij Natura 2000: “tenzij de initiatiefnemer aantoont dat er geen significant negatieve effecten op de Natura 2000 doelen optreden”.
1.7	Paragraaf 3.6	Figuur 4.2 wordt figuur 3.3. Kaart 4.3 wordt kaart 3.4. In het onderschrift bij kaart 3.4 wordt een disclaimer opgenomen: *LET OP: vuistregelafstanden op basis van voormalige landelijke normen.*
1.17	Deel 1 pagina 7	De gemeenteraad heeft met een motie in december 2022 (2022-M109 - 'Meegeven in het vervolg van gebiedsproces ATT windenergie') aangegeven ‘niet mee te werken aan initiatieven voor grootschalige windenergie, als de uitgangspunten hiervoor in het ATT-gebied niet zijn vastgesteld.’ Wij nemen dit op in het beleid.

Ambtshalve wijzigingen		
a.	Deel 1 pagina 7	In de samenvatting wordt toegevoegd: Procedures voor projecten grootschalige opwek duurzame energie (zon op veld > 1 ha; windturbines) gaan altijd via de raad.
b.	Deel 1 pagina 7	In de samenvatting wordt toegevoegd: Moties en Amendement van de raad zijn in dit beleid meegewogen en uitgewerkt
c.	Paragraaf 3.1	Het maximum van 25 ha zon op veld tot 2023 is al behaald. Deze tekst kan vervallen in de beleidstekst.
d.	Deel 2 pagina 19	Er is gekozen voor het aanwijzen van 1 zoekgebied Vriezenveen Zuidoost (nr. 16) in onze gemeente. De overige delen van Twenterand zijn hiermee in het gemeentelijk beleid uitgesloten voor ontwikkeling van grootschalige windenergie

e.	Deel 3 pagina 36	Wij nemen ter verduidelijking bij de fasen in Deel 3 ook een verwijzing naar het totaal schema Ontwikkeltraject wind op. Schema - Ontwikkeltraject windpark - v2 (nieuweenergieoverijssel.nl)
f.	Bijlagen	Een begrippenlijst wordt toegevoegd als bijlage 4